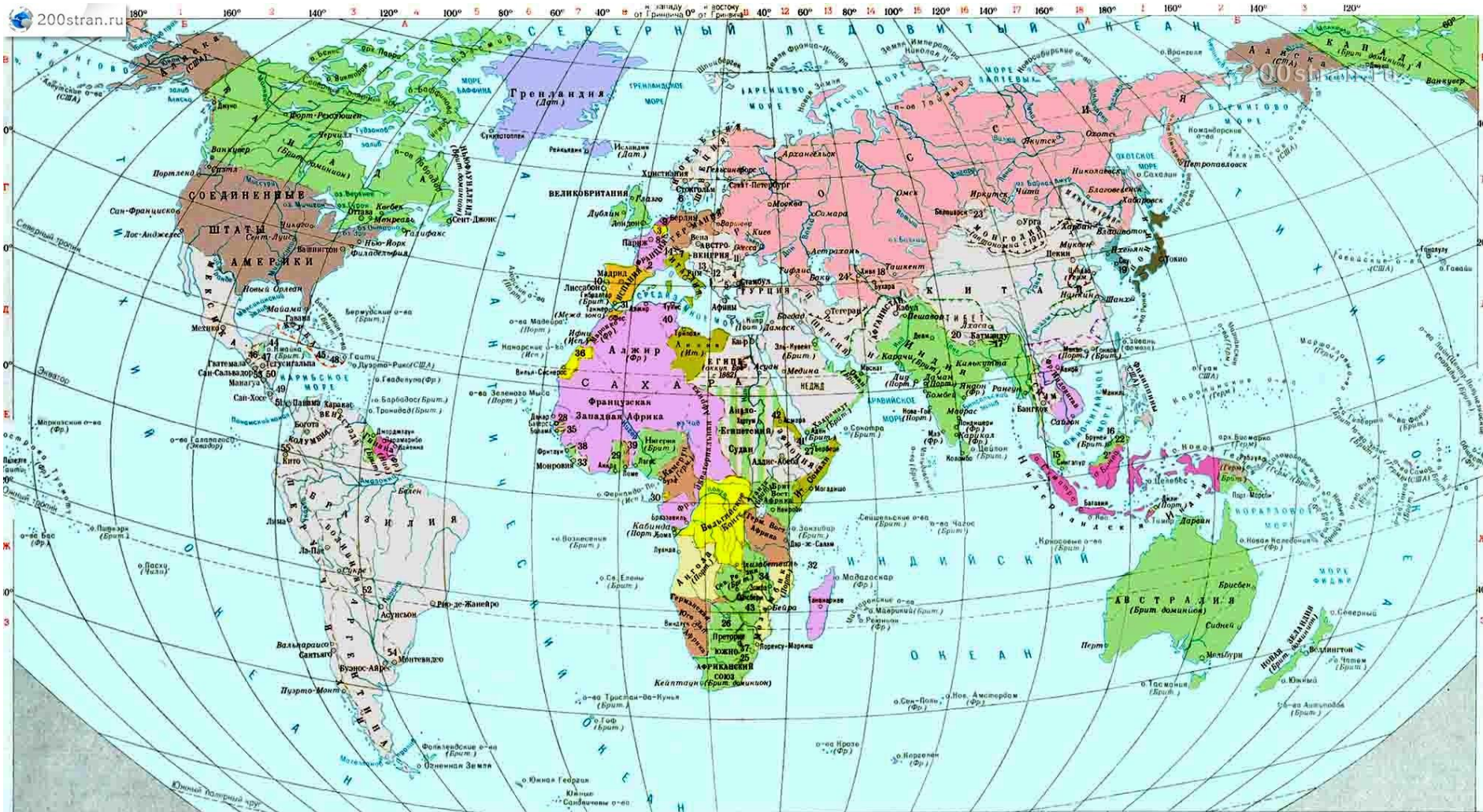

Оқу мақсаты: Саяси картаның қалыптасу кезеңдері

Жетістік критерийі:

- Әр түрлі кезең карталарын салыстырып, ерекшелігін анықтайды.
- Саяси картадағы сандық және сапалық өзгерістерді анықтайды

На карте обозначены цифрами:

1 Албания	15 Британская Малайя	29 Золотой Берег (Брит.)
2 Андорра	16 Бруней (Брит.)	30 Испанская Гвинея (Рио-Мунни)
3 Бельгия	17 Бутан (Брит.)	31 Испанские Марокко
4 Болгария	18 Бухарский Эмират (протекторат России)	32 Коморские о-ва (Фр.)
5 Греция	19 Корея	33 Либерия
6 Дания	20 Непал	34 Ньясаленд (Брит.)
7 Лихтенштейн	21 Саравак (Брит.)	35 Португальская Гвинея
8 Люксембург	22 Северное Борнео (Брит.)	36 Рюэн-Оре (Исп.)
9 Нидерланды	23 Урэнгайский край (протекторат России с 1914)	37 Свазиленд (Брит.)
10 Португалия	24 Восточное ханство (протекторат России)	38 Сьерра-Леоне (Брит.)
11 Румыния	25 Адриана	39 Того (Герм.)
12 Сербия	26 Бастилена (Брит.)	40 Тунис (Фр.)
13 Черногория	27 Бразилленда (Брит.)	41 Французские Сомали
14 Швейцария	28 Британское Сомали	42 Эритрея (Ит.)
		43 Южная Родезия (Брит.)

Государства и их владения в 1914 г.

44 Британский Гондурас	45 Гаити	46 Гватемала	47 Гондурас	48 Доминиканская респ.	49 Коста-Рика	50 Никарагуа	51 Панама	52 Парагвай	53 Сальвадор	54 Уругвай	55 Эквадор
Великобритания	Россия	Франция	Германия	США	Япония	Италия	Бельгия	Нидерланды	Португалия	Испания	Дания
Прочие государства	Государственные границы на 1914 г.	Границы между колониями одного государства	Границы сфер влияния	Великобритания	Россия	Франция	Германия	США	Япония		

КОЛОНИАЛЬНЫЕ ВЛАДЕНИЯ ВЕЛИКИХ ДЕРЖАВ (млн кв. км и млн. жителей)

	1876		1914		1914		Всего	
	кв. км	жит.	кв. км	жит.	кв. км	жит.	кв. км	жит.
Англия	22.5	251.9	33.5	393.5	0.3	46.5	33.8	440.0
Россия	17.0	15.9	17.4	33.2	5.4	136.2	22.8	169.4
Франция	0.9	6.0	10.6	55.5	0.5	39.6	11.1	95.1
Германия	—	—	2.9	12.3	0.5	64.9	3.4	77.2
С. Штаты	—	—	0.3	9.7	9.4	97.0	9.7	106.7
Япония	—	—	0.3	19.2	—	53.0	0.7	72.2
Итого 6 великих держав	40.4	273.8	65.0	523.4	16.5	437.2	81.5	960.6
Колонии остальных держав (Бельгия, Польша и др.)							9.9	45.3
Полуколонии (Персия, Китай, Турция)							14.5	361.2
Остальные страны							28.0	289.9
							133.9	1657.0

Саяси картаның мазмұны. Дүниежүзінің саяси картасында елдің әлемдегі орны, саяси-әкімшілік құрылымы бейнеленген. Санымен қатар саяси картада басты саяси-географиялық өзгерістер: жаңа тәуелсіз мемлекеттердің пайда болуы, елдердің саяси мәртебесінің ауысуы, шекаралар мен аумағының, ел атауы мен астанасының және т.б. көрісіс табады.

Дүниежүзінің саяси картасындағы заңдылықтар мен өзгерістерді географияның *саяси география* деп аталатын саласы зерттейді

Саяси картаның қалыптасу кезеңдері.

Дүниежүзінің қазіргі заманғы саяси картасының қалыптасуына қатысты оқиғаларды шартты түрде ежелгі, ортағасырлық, жаңа және ең жаңа кезеңдерге бөледі. Олардың ішінде әсіресе *Жаңа* (XVII ғасырдан I дүниежүзілік соғысқа дейін) және *Ең жаңа кезең* (II дүниежүзілік соғыстан бүгінгі күнге дейін) деп аталатын екі дәуірдің маңызы ерекше.

XX ғасырдың басына қарай отарлық иеліктер Африка жерінің 90%-ын, Азия аумағының 56%-ынан астамын, Америка жерінің 27%-ын алып жатты.

XX ғасырдың 50-60 ж.ж. Азия мен Африкадағы отарлық иеліктердің тәуелсіздік алуымен байланысты саяси картада үлкен өзгерістер болды. Азияда Англия мен Францияның иеліктері негізінде бірнеше тәуелсіз мемлекеттер п.б. Осы кезеңде Африкада 40-қа жуық мемлекеттер тәуелсіздігін алды. Тарихта «Африка жылы» деген атқа ие болған **1960 жылы** Африкада **16 ел** өз егемендігін алды.

Дүниежүзінің қазіргі саяси картасында өзінің егемендігін жариялаған 200-ден астам мемлекет бар, олардың арасында халықаралық деңгейде танылған елдер саны 193 ғана. Өйткені елдің нақты тәуелсіздік алып, дербес мемлекетке айналуы тәуелсіздігін жариялаумен ғана шектелмейді. Мысалы, Әзірбайжан құрамындағы Таулы Карбах өз тәуелсіздігін жариялағанымен, халықаралық деңгейде танылмағандықтан, саяси картада ондай мемлекет жоқ. Керісінше Палестинаның БҰҰ тәуелсіз мемлекет ретінде танымағанымен, Израилдың басқыншылық әрекеті нәтижесінде ол өз аумағын қалпына келтіре алмай отыр, саяси картада анықталған шекарасы жоқ.

ПОЛИТИЧЕСКАЯ КАРТА МИРА НАКАНУНЕ ПЕРВОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ

Государственные границы в 1914:
 ● Вена Столицы государств.
 ○ Триполи Центры колониальных владений.

Границы сфер влияния в 1914: (с указанием года установления)

1907 Великобритания	1898 Германия
1918 Россия	1904 США
1894 Франция	1912 Япония

Цифры на карте обозначены:

1 Бельгия	6 Албания	11 Бутан (Брит. протект.)	16 Гамбия (Брит. колония и протект.)	21 Эритрея (Ит.)	26 Гватемала
2 Швейцария	7 Греция	12 Британское Северное Борнео	17 Того (Герм.)	22 Французские Сомали	27 Сальвадор
3 Черногория	8 Катар (Брит. протект.)	13 Бруней (Брит. протект.)	18 Сьерра-Леоне (Брит. колония и протект.)	23 Сомали (Брит. протект.)	28 Гаити
4 Сербия	9 Договорный Оман (Брит. протект.)	14 Земли инвер Вилгельма (Герм.)	19 Уганда (Брит. протект.)	24 Населенные (Брит. протект.)	29 Доминиканская Республика
5 Болгария	10 Непал	15 Тунис (Фр. протект.)	20 Уганды (Восточно-африканский протект.)	25 Бурунди (Брит. колония и протект.)	

Сокращения:
 Л. — Лейпциг (Порт-Артур) (Яп.)
 С. — Сингапур (Брит.)
 В. — Вайявэй (Брит.)
 Г. — Гуанчжоувань (Фр.)
 Ц. — Циндао (Герм.)
 А. — Адмирал (Макао) (Порт)

Примечания:
 1. Французский Западный Африка включала: Верхний Сенегал — Нигер, Мавританию, Французскую Гвинею, Дагомею, Берег Слоновой Кости, Сенегал.
 2. Французская Экваториальная Африка включала: Габон, Среднее Конго, Уганда-Шари, Чаде.
 3. Французский Индокитай включал: Камбоджу, Кочинскую, Лаос, Аннам, Тонкин.
 4. Колониальные государства и их владения даны на карте только частично.